

OPINIA națională

Revistă săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național,
editată de FUNDATIA "ROMÂNIA DE MÂINE"

OPINIA PUBLICĂ ȘI DINAMICA SCHIMBĂRILOR

Prof.dr.Aurelian BONDREA

Una dintre cele mai controversate și complexe probleme ale lumii contemporane, în ansamblu, dar și la scară sau condiția fiecărei țări, fiecărei națiuni o reprezentă, pentru științele sociale, în general, pentru sociologie, în special, sesizarea și evaluarea impactului dintre ritmurile rapide ale schimbării lumii, ale transformării sale și conștiința sau opinia de masă asupra schimbării.

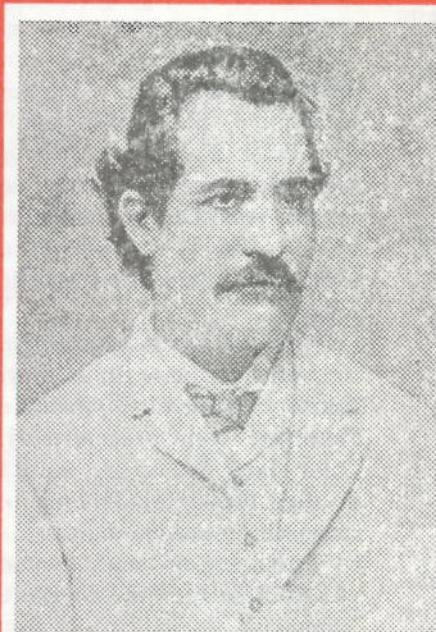
La hotarul dintre secolul al XX-lea și al XXI-lea, care este acum și unul dintre milenii, demersul sociologic se află în fața unor noi teme, în sensul de subiecte, fenomene sau procese de cercetat - ca mentalitate, comportament, judecăți de valoare etc., generate de noile realități politice, sociale, economice, științifice ale timpului. Așa cum avertiza un recent Raport al Clubului de la Roma, "în pragul noului secol, omenirea este prinsă într-o stare de incertitudine gen fin-de siècle, dar sfârșitul de mileniu aduce o și mai adâncă tulburare, datorită sentimentului general de schimbare rapidă și a nesiguranței care-l însoțește" (subl.ns. - A.B.).

Subtitulat "O strategie pentru supraviețuirea lumii", raportul constată că "deruta afectează astăzi societățile și indivizi, rătăciți în brutală ruptură cu trecutul și lipsiți de o vizion nouă, coerentă asupra viitorului" (p.93). Constatată este, bineînțeles, realistă și nu poate fi asimilată ori asociată acelor vizioni apocaliptice care se întrec în a povesti, mai bine zis a "inocula" în conștiința oamenilor teama de "sfârșitul lumii", ceea ce nu înseamnă, totuși, pentru științele sociale, se înțelege, pentru sociologie, în mod concret, a ignora gravitatea situațiilor, a sta de o parte, fie în aşteptarea fatală a deznodământului, fie sub incidența concepției defetiste că oamenii se vor adapta automat timpului, se vor "înscrie" în istorie.

Pentru cercetarea sociologică modernă, dacă se pornește de la principiul responsabilității umane și sociale a științei, este deosebit de util - având la îndemâna și mijloacele necesare - a investiga starea de spirit a oamenilor în raport cu starea lor prezentă și viitoare, cu așteptările lor imediate ori de perspectivă. Este

vorbă, bineînțeles, nu de oameni în general, ci de categorii și grupuri concrete, de situațiile socio-economice specifice în care trăiesc, inclusiv și, în primul rând, în România. În ce privește sociologia românească, pe sociologii români, sunt necesare investigații aprofundate asupra tranziției, asupra stării națiunii în preajma anilor 2000 și în contextul evoluției de ansamblu a zonei geografice (sau geopolitice), a continentului și a lumii în general.

(Continuare în pag. 6)

„...limba e stăpîna noastră“
EMINESCU

LIMBĂ - ARTĂ - STIINTĂ

Acad. Ion COTEAU

Cele trei cuvinte din titlul acestui început de rubrică în "Opinia națională" au nevoie de unele precizări prealabile. Astfel, este necesar să notăm că, prin limbă, vom înțelege în continuare un sistem de semne arbitrar. Definită astfel la începutul secolului nostru, de Ferdinand de Saussure și pusă apoi în valoare de elevii săi, respectiv de Charles Bally și Albert Sechehaye,

conceptul de limbă în genere, indiferent de numărul și varietatea diverselor limbii de pe lume a atras după sine un mod cu totul nou de a fi interpretat.

Caracterul arbitrar al semnului lingvistic indică faptul că denumirile ființelor, lucrurilor și însușirilor lor nu au fost impuse de acestea. Dacă, de exemplu, în

română spunem apă, acelaiași "lucru" i se spune *Wasser* în germană, *voda* în rusă, *víz* în maghiară și *nérv* în neogrecă.

Ideea potrivit căreia cuvintele și formele oricărei limbii constituie semne a ceea ce numesc este foarte veche. Apare și la noi, la unii adepti ai Școlii Ardelene, dar fără specificarea de

PLEDOARIE PENTRU EDUCAREA COMPORTAMENTELOR INSTINCTUALE

Acad. Ștefan MILCU

Comportamentul este o modalitate de relație interumană umană. El a constituit, în prima jumătate a secolului al XX-lea, baza teoriei de psihologie aplicată, cunoscută sub numele de "behaviorism". Numeroase probleme sunt expuse în această teorie. Dintre ele, considerăm a fi de un interes deosebit comportamentele instinctuale, denumite, în general, instincte. Uimitoare este existența lor la toate speciile cerebralizate, care generează o considerabilă varietate, cu un număr de instincte comune pentru orice specie. Homo Sapiens Sapiens are în comun cu alte specii un comportament existențial, care generează reacțiile de apărare și de atac, pe cel nutritiv, care generează atitudinile specifice pentru dobândirea alimentelor, pe cel reproductive, care generează comportamentul sexual. Si exemplificările ar putea continua.

După această introducere ne vom continua atenția asupra comportamentelor sexuale, care, prin implicațiile lor, conduc uneori la aspectele amenințătoare ale lumii contemporane. Este suficient să amintim în acest sens infecția cu virusul HIV, care provoacă SIDA. Acest virus se dobândește și se răspândește în special pe cale sexuală. Dar și prin perfuzii cu sânge infestat sau prin tehnică necorespunzătoare în asistență medicală. Poate fi citat, de asemenea, grupul drogașilor care folosesc mijloace comune, prin care se transmite virusul HIV, astfel încât părinții generează copii ce se nasc infestați.

Dar principala cale de transmitere a SIDA este cea sexuală și nu întâmplător primele cazuri ale acestei boli au fost depistate la homosexuali. Tabloul sumbru al acestei curențe amenință întreaga populație a globului, întrucât constituie o patologie, consecința pierderii controlului asupra comportamentului sexual, aşadar a libertinajului sexual. Castitatea și controlul comportamentului instinctual-sexual sunt înlocuite cu aventurismul, cu începerea precoce a vieții sexuale, cu ignorarea irresponsabilă a condițiilor sociale precare prin care milioane de oameni sunt amenințați. Frecvența raporturilor sexuale întâmplătoare sau "organizate" este un alt exemplu de patologie a instinctului sexual, deviat astfel de la menirea lui firească, aceea de asigurare în natură a existenței speciilor, prin nașteri și prin generații succesive. Frecvența prostituției, avizate sau camuflate, se înfățișează ca o componentă social-umană a acestei patologii.

Îată de ce această vastă problemă a sexualității omului este mediatisată ca una dintre problemele cele mai grave, cu o extensie continuă, după cum o arată statisticile pe plan planetar. Ea devine dramatic tocmai prin insuficienta educație a comportamentului sexual.

Cu prilejul aniversării de la 15 ianuarie, revista noastră publică

MAREA REVELAȚIE A CAIETELOR LUI EMINESCU

Fragmente din volumul
CAIETELE EMINESCU,
de Dimitrie Vatamanuic

arbitrar, specificare foarte importantă, căci, datorită ei s-a schimbat radical perspectiva de interpretare a limbii și a dus la lingvistica modernă. Semnul lingvistic nu are numai această calitate, ci și pe aceea de a fi vorbit, căci există, după cum se știe, și astăzi limbi ale unor triburi din America de Sud, din Africa și din Australia care nu au scriere.

Deși decisivă, de îndată ce o raportăm la alte semne, caracteristica de a fi vorbit a semnului lingvistic nu vine în contradicție cu aceea de a fi arbitrar. Există semne care nu au

nici una din cele două însușiri, în speță semnele care apar în unele boli înainte de declanșarea acestora. Ele indică o anumită stare a organismului, ceea ce medicii știu și chiar dacă nu pot totdeauna să stabilească numai prin observarea lor ce maladie anume le-a provocat, ele permit totuși formularea unor ipoteze. În mod similar stau lucrurile și în alte domenii, de exemplu în modalitatea de prevedere a schimbării vremii după cum se asociază creșterea sau scăderea presiunii atmosferice, direcția curenților de aer etc.

Interpretarea valorii unor semne de acest soi constituie o

(Continuare în pag. 6)

ORAȘUL ȘI TRANZIȚIA (III)

Orașe care vor rezista

Orașul Ticleni, din județul Gorj și-a legat evoluția de exploatarea petrolului din chiar împrejurimile sale.

După 1989, industria petroliferă nu a înregistrat un declin ca în alte domenii, astfel că numărul muncitorilor a rămas același, chiar a crescut puțin. Ei reprezintă majoritatea populației din oraș și 45-50% din ansamblul populației localității. Efectele acestei stări de fapt sunt importante: "nu manifestă încredere față de deschiderea realizată în decembrie 1989 și nici față de ideea unui sindicat al lor"; "muncitorii petroliști din Ticleni persistă în vechile mentalități, mulți dintre ei neînțelegând necesitatea schimbărilor din domeniile economic și politic". Motivele sunt: "slabul nivel de pregătire culturală, dificultățile perioadei de tranziție, neîncredere în ceea ce le-ar putea aduce schimbările actuale".

Cazul orașului Ticleni este deosebit de interesant. Muncitorii lui aparțin epocii industriale mijlocii: au o pregătire asigurată de parcurgerea a opt clase și de școală profesională (există și un liceu cu profil petrolier în oraș). Pentru această categorie de muncitori, vechea evoluție rămâne dosată. Ea le asigura avantaje certe ("clasa conducătoare" și venituri mari în comparație, de pildă, cu cele ale membrilor cooperatori). Agricultura rămâne o activitate complementară pentru ei, dar nu atât de importantă: zona este deluroasă, pământul nu prea fertil.

Bogații și-au făcut, și aici, apariția, în felul lor:

"A. este un om la mijlocul vieții, dar iute la minte. El a înțeles repede și bine noile vremuri. Dispunând de ceva bani, a început construcția unui restaurant; în paralel a deschis o sifonerie, în care vindea și produse alimentare, chiar și un bar, având o clientelă numeroasă de la început. Au urmat investițiile într-o brutărie, în mijloace de transport marfă etc. A trecut, în cele din urmă, la procurarea de utilaje pentru prelucrarea lemnului."

Cazul A. este, în multe privințe, tipic. Penuria alimentară a anilor '80, lipsa de interes pentru satisfacerea nevoilor unui grup mare de muncitori au fost sesizate și exploataate rapid după 1989. Rezultatul a fost cel așteptat. Cu forțe economice sporite, A. se îndreaptă acum spre întemeierea unor întreprinderi mici, rentabile în condițiile date.

"B. se asemănă cu A. Lucrând în comerț, a cunoscut bine nevoile, cerințele oamenilor și a venit în întâmpinarea lor. A construit magazine alimentare. Încercarea i-a reușit."

Și alte cazuri sunt similare. Apariția lor reflectă înțelegerea rapidă a noii situații, adaptarea "din mers" la cerințele oamenilor.

Dr. Nicolae RADU
Dr. Carmen FURTUNĂ

Procesul de sărăcire nu s-a manifestat în Ticleni, dincolo de ceea ce însemna el, obișnuit, înainte de 1989.

"Polarizarea socială" s-a mărginit la "apariția comercianților particulari".

Exploatarea petrolului a permis menținerea unui nivel de viață relativ constant pentru muncitori, iar șomajul a rămas nesemnificativ. De aceea, în

Cercetarea științifică la Universitatea „Spiru Haret”

concepția oamenilor, a fi sărac înseanță "a nu avea slujbă la petrol". Chiar diferențele dintre "bogați" și "săraci" rămân relativ mici, atât timp cât, lucrând în industria petroliferă, "își poți întreține familia și poți da copiii la învățătură". În Ticleni sunt și oameni care posedă mari suprafețe de pământ, dar ele nu au condus la "apariția bogăților de pe urma lor". "Adevărul este că, în multe cazuri, chiar unii dintre întreprinzătorii particulari nu căștigă cât o familie cu 2 sau 3 salariați".

Fiind o zonă puternic industrializată, retritmigrația nu s-a produs. Nimici nu a renunțat nici măcar la naveta pentru a deveni țăran. Munca agricolă este importantă, desigur, dar ea rămâne complementară, o "activitate de timp liber".

Important de menționat este și faptul că reducerea interesului pentru învățământ nu se manifestă, cel puțin la nivelul claselor mici.

Orașul Făget, din județul Timiș, este foarte Tânăr. A fost declarat oraș în 1994. Muncitorii lucrează în cele trei întreprinderi din localitate: Extraceram, Întreprinderea de mobilă și Întreprinderea de drumuri și poduri. Fiind unități necesare, locurile de muncă sunt asigurate și, astfel, nu a apărut fenomenul de "involuție, de regres".

Singura evoluție notabilă este prezentă în sferă socială: procesul polarizării este legat de apariția comercianților. Aceștia provin din țărani, care își vând produsele pe piață, din negustori ambulanți, care aduc mărfuri din Turcia, Polonia, Ungaria și le distribuie în piețe și magazine, din rândul celor care au deschis magazine.

Orașul are 50% muncitori industriali și 30% agricultori. Se

pare că are toate condițiile să se dezvolte nestingherit în viitor.

Sinteză de etapă. Cazurile prezentate și analizele realizate în ultimele studii apărute în paginile revistei "Opinia națională" ne permit schițarea următoarelor concluzii:

- "Prăbușirea" industriei românești, după decembrie 1989, este generală și nespecifică. Industria grea (constructoare de mașini) pierde cea mai mare parte a forței de muncă. Întreprinderile cu un înalt grad de tehnicitate rezistă, se pare mai bine;

- Industria extractivă rezistă și ea, chiar își sporește numărul de muncitori;

- Muncitorii navetiști sunt primii loviți de recesiune;

- Nedistribuirea forței de muncă este parțială și se face cu o pierdere serioasă de nivel de tehnicitate. Din acest motiv, credem că se poate vorbi atât de un proces de dezindustrializare, cât și de unul de detehnicizare a forței de muncă;

- Cauzele "prăbușirii" industriei sunt: dispariția CAER, renunțarea la dezvoltarea industriei grele cu orice preț (cerință aceasta încețează să mai fie criteriu de apreciere a nivelului de dezvoltare a țării după 1989), incompetența managerială, greșeli în elaborarea politicii economice;

- Soluțiile pot veni din direcția unei noi politici economice, din managementul de calitate, din acceptarea unor sacrificii (redistribuirea forței de muncă, recalificarea, rentabilizarea, șomajul etc. presupun sărăcirea accentuată a forței de muncă);

- Orașele suportă procesul de dezindustrializare în ritmuri foarte diferite. Primele "agresate" sunt orașele mari, chiar dacă măsuri de natură politică fac vizibil fenomenul îndeosebi în orașele mijlocii.

Este destul de lipsit faptul că, dacă se menține tendința semnalată, dezindustrializarea va fi rapidă și masivă. Până unde? Până la nivelul cerut de un "nou echilibru", oricum, mult "mai jos" decât cel din 1989 și, poate ceva, "mai sus" față de cel din 1938. Se poate aprecia că "întoarcerea înapoi" este sigură la nivelul orașelor mari și mijlocii. În aceste condiții, dezurbanizarea va fi, și ea inevitabilă, întrucât nu este de conceput, în situația dată, orientarea și ocuparea în sectorul terțiar, a unei mase atât de mare de oameni.

Reluarea târzie a "procesului acumulării primitive a capitalului" este un fenomen real deosebit de grav și de dimensiuni istorice.

COLEGIILE REVISTEI „OPINIA NAȚIONALĂ”

COLEGIUL PENTRU REFORMĂ ȘI RELANSAREA ECONOMIEI NAȚIONALE

- Acad. Alexandru Bârlădeanu
- Acad. Anghel Rugină
- Acad. N.N. Constantinescu
- Acad. David Davidescu
- Prof.dr. Constantin Ionete
- Prof.dr. Ivanciu Nicolae-Văleanu
- Prof.dr.doc. Alexandru Zanfir
- Prof.dr. Mircea Druc
- Prof.dr. Alexandru Albu
- Prof.dr. Mihai Părlăuță
- Prof.dr. Gheorghe Zaman
- Prof.dr. Petre Mălcomete
- Prof.dr. Mihai Dumitrescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

- Acad. Ștefan Milcu
- Acad. Radu Voinea
- Acad. Ștefan Pascu
- Acad. Ion Coteanu
- Acad. Cristofor Simionescu
- Acad. Ștefan I. Ștefănescu
- Acad. Marius Peculea
- Prof.dr. Liviu Maior
- Prof.dr. Grigore Brâncuș
- Prof.dr. Dan Ghiocel
- Prof.dr. Emil Tocaci
- Prof.dr.doc. Grigore Posea
- Prof.dr. Gheorghe Secară
- Prof.dr. g-ral (rez.) Emil Mihuleac

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE CULTURII ȘI ARTEI

- Acad. Eugen Simion
- Prof.dr. Alexandru Boboc, membru corespondent al Academiei Române
- Radu Beligan
- Grigore Vieru
- Paul Everac
- Dinu Săraru
- Prof.dr. Ion Dodu Bălan
- Prof.dr. Victor Giuleanu
- Dumitru Radu Popescu

COLEGIUL PENTRU IDEEA NAȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA

- Prof.dr. Aurelian Bondrea
- Prof.dr. Mitropolit Antonie Plămădeală

COLEGIUL PENTRU DOCTRINE POLITICE ȘI PROBLEMELE RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

- Valentin Lipatti
- Dr. Ion Mitran
- Prof.dr. Florea Dudiță
- Prof.dr. Mircea Nicolaescu
- Prof.dr. Marin Voiculescu
- Ion Mărgineanu
- Dan Lăzărescu
- Prof.dr. Ion Zară
- Prof.dr. Constantin Mecu
- Prof.dr. Marin Nedelea
- Prof.dr. Constantin Vlad
- Dr. Nicolae Ecobescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE SĂNĂTĂȚII ȘI PROTECȚIEI SOCIALE

- Acad. Nicolae Cajal
- Acad. Contițian Bălăceanu-Stolnici
- Prof.dr.doc. Iulian Mincu
- Prof.dr.doc. Victor Ciobanu
- Prof.dr. Caius Traian Dragomir
- Prof.dr. Andrei Firică
- Prof.dr. Dorin Sarafoleanu
- Prof.dr. Ioan Pop D. Popa
- Prof.dr. Nicolae Ursea
- Prof.dr. Ștefan Costea
- Prof.dr. Gheorghe Răboacă

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE JUSTITIEI, STATULUI DE DREPT ȘI DEMOCRATIEI

- Acad. Ion Filipescu
- Acad. Vasile Gionea
- Prof.dr. Gheorghe Uglean
- Prof.dr. Antonie Iorgovan
- Prof.dr. Adam Popescu
- Prof.dr. Nicolae Popa
- Prof.dr. Andrei Popescu
- Prof.dr. Victor Dan Zlătescu

Director:
Prof.dr. AURELIAN BONDREA

De la Institutul Român pentru Drepturile Omului

În cadrul cursului cu tema "Sisteme informatizate de documentare în domeniul drepturilor omului", organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului, la sediul său, în primele zile ale anului 1997, dna Doina Spiridon, expert al Institutului Elvețian de Drept Comparat din Lausanne, a conferențiat despre: "Biblioteca virtuală - biblioteca

viitorului", "Avantajele utilizării operatorilor booleeni în sistemul VTLS", "Comparație între sistemele de înregistrare și catalogare SIBIL și VTLS".

Temele prezentate au stârnit un viu interes în rândul asistenței, specialiști și studenți ai facultăților de drept, între care și cadre didactice și studenți ai Facultății de Drept a Universității "Spiru Haret".

Lansare de carte

Grupul Steilmann și Editura Militară, sub patronajul acad. Ștefan Milcu și acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici, invită la lansarea cărții

ESENȚELE SOCIOLOGIEI

de dr. Nicolae Grosu

Manifestarea va avea loc joi, 23 ianuarie 1997, orele 17, la Centrul Internațional de Carte (Magazinul Unirea, etaj.I, corp Splai).

Preocupări și punctări în mișcarea ideilor

TENDINȚA DREPTULUI SPRE UNIVERSALITATE

Prof.dr. Victor Dan ZLĂTESCU,
membru asociat al Academiei Internaționale
de Drept Comparat de la Paris

Există științe cu caracter universal, cum sunt cele tehnice ori științele naturii, și științe cu o arie restrânsă, având în obiectiv numai o zonă teritorială sau un grup determinat de persoane. Dreptul face parte dintre acestea din urmă.

Dacă medicul sau inginerul își pot exercita profesia oriunde, juristul practică dreptul unei anumite țări. Știința dreptului nu este universală. „Adevăr dincoace de Pirinei, minciună dincolo de ei”, spunea Pascal spre a invedea relativitatea sistemelor juridice. Dreptul se prezinta astfel ca o știință relativă și provincială. Deosebirile dintre sistemele de drept sunt câteodată, într-adevăr, atât de mari, încât soluțiile pe care le promovează în unele situații sunt de-a dreptul opuse.

Cu toate acestea, dreptul a tânjuit întotdeauna să depășească acest relativism, tinzând la universalitate. El nu a reușit încă să o dobândească, dar activează puternic, pe căi diferite, în acest scop.

Prima dintre acestea este unificarea sau uniformizarea.

Principalul obstacol în calea universalizării dreptului rămâne, incontestabil, suveranitatea națională.

“Quod principi placuit, legem habet vigorem” - spuneau anticii, subliniind nu numai caracterul disperționar al legislației (“principale” poate fi tot atât de bine nu numai un om, ci un parlament democratic ales), cât și relativismul acestuia datorat subiectivității “principelui”.

Universalizarea nu se poate realiza decât cu respectarea suveranității statului, cu alte cuvinte, numai dacă acestea consimt să adopte reglementări uniforme. Aceasta se realizează pe calea adoptării unor convenții internaționale, cum ar fi cele referitoare la transporturile rutiere, navale sau aeriene, la dreptul de autor și inventator, la ocruirea mediului înconjurător etc. Un

loc însemnat este ocupat aici de convențiile privitoare la drepturile omului. Este interesantă prevederea art.20 din Constituția României, care, adoptând sistemul “self-executing”, stabilește că dispozițiile constituționale referitoare la drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și celealte tratate la care România este parte; reglementările internaționale având prioritate în caz de conflict cu normele interne. Același sistem se reflectă și în prevederile art. 11(2) din Legea Fundamentală, potrivit cărora tratatele ratificate de Parlament fac parte din dreptul intern.

Există exemple în care anumite grupuri de state și-au unificat de bunăvoie legislațile.

Astfel sunt statele scandinave în care s-a produs cel mai vechi și mai cuprinzător proces de uniformizare. De asemenei, în sânumul unor organizații internaționale s-a realizat o uniformizare sau chiar o unificare sectorială.

Comunitatea europeană reclamă o unificare legislativă de proporții. Tratatul de la Maastricht propune unificarea legislațiilor pe o arie largă. Organizația Internațională a Muncii (O.I.T.) reclamă o uniformizare în legislația muncii, de asemenea Organizația Mondială a Sănătății, în domeniul său de activitate.

O operă subtilă de armonizare și uniformizare face practica internațională comercială. Contractele de comerț exterior sunt instrumente de mare preț în acest sens. Pe calea lor s-a făcut resimțită o puternică influență anglo-saxonă, inclusiv americană asupra dreptului european. Concepte noi și tipuri de contracte necunoscute, cum ar fi know-how, trust, leasing, factoring, franchising, au pătruns în dreptul statelor europene.

Dar poate calea cea mai fructuoasă de universalizare este dreptul comparat.

În fața diversității sistemelor juridice, dreptul comparat tinde la unitate, căci el cercetează asemănările dintre sistemele juridice comparate,

căutând să deslușească un fond normativ comun poate, întregii umanități. Până a ajunge la aceasta însă, dreptul comparat și mă refer aici în primul rând la cel privat - a realizat împărțirea hărții juridice a lumii în mari sisteme de drept reprezentând fiecare în parte un adevărat continent juridic.

Lumea contemporană este împărțită azi între sistemul romano-germanic care guvernează în principal statele europene și pe cele din America Centrală și de Sud, sistemul de common law, care este practicat în Anglia, Statele Unite, Canada, Australia și alte foste colonii britanice, și sistemele religioase și tradiționale dintre care cel mai răspândit este cel musulman.

În fiecare din aceste mari sisteme de drept asemănările sunt mai numeroase decât deosebirile dintre sistemele raționale care le compun, ceea ce se cuvine a spune că există un fond normativ comun, expresie indubitabilă a universalului în drept.

Crearea Statelor Unite ale Europei și apoi poate a unui stat mondial, astăzi visuri ale unora, ar putea realiza universalitatea absolută a dreptului. Când se va petrece însă aceasta?

cotidiană, istorică și contemporană, ca și mărturii atât de sugestive din literatura beletristică sunt atât de numeroase și convingătoare încât e inutil să le enumerez.

Cu titlul de exemplificare pasageră sugerăm să ne gândim la rolul obiectelor (inclusiv sau mai ales al cadourilor) în înfiriparea, meninerea sau ruperea relațiilor interpersonale, în procesul social generalizat numit corupție, în viața obișnuită de familie (dota, moștenirile), în toate cultele religioase, în ceea ce se numește confort.

S-a ajuns la CULTUL OBIECTELOR în multiple - și - uneori agresive - forme, ceea ce caracterizează și particularizează întreaga specie umană, aceasta atașând diferite semnificații culturale, ideologice, religioase pudzierie de obiecte ce populează lumea socială și chiar o domină. Din păcate, această lume a OBIECTELOR a fost și este masiv inundată de kitch-uri, de contrafaceri, de surrogate din plastic etc.

Întrebare de bun simț: S-A SCHIMBAT ceva RADICAL în decursul istoriei umanității, în RAPORTURILE OAMENILOR CU OBIECTELE - raporturi de facto (posesiune, proprietate) și psihologice (plăcerea, voința, orgoliul, setea de a le avea)? S-au domolit CONFLICTELE interpersonale, intergrupale și internaționale pentru obținerea (acapararea), păstrarea și folosirea lor? S-au redus sau au crescut actele criminale (intra-familiale, intra-sociale, internaționale), motivate de aceeași sete de acaparare, posedare, folosite?

Bunul simț, eu ochii pe fluxul știrilor zilnice din mass-media, interzice răspunsuri pozitive la asemenea întrebări legitime.

PREPONDERENȚA SOCIALULUI

Prof.dr. Petru PÂNZARU

vor fi folosite, în ACELEAȘI SCOPURI ce decurg din respectivele caracteristici și care împiedică, fac iluzorii schimbările sociale RADICALE.

Toate “Programele” de ameliorare a condițiilor umane, pe plan național, continental, mondial au eşuat și vor eşua, deoarece ele nu pot fi RADICALE.

Radicalitatea lor ar presupune RENUNȚĂRI ESENTIALE, imposibil de operat practic: în primul rând, renunțarea la uriașul potențial-științific, tehnologic, instituțional și organizațional-preducător de moarte colectivă, de grave și ireparabile dezechilibre ecologice, de distrugerea sistematică și accelerată a resurselor de viață, a vieții însăși pe planetă; în al doilea rând, renunțarea la instrumentele “mijlocitoare” dintre nevoi și bunuri: BANII și sistemele organizaționale, financiar-bancare instituite “pentru vecie”; în al treilea rând, ar trebui să fie stopată creaarea și stimularea de TREBUINTE ARTIFICIALE, NESĂNĂTOASE (motivată de sistemul producției de mărfuri propulsat de profituri private); TOTALITATEA CATEGORIILOR și MECANISMELOR ECONOMICO-FINANCIARE create împing societatea într-o SINGURĂ direcție care nu numai că NU este pușă sub semnul întrebării, ci este minuțios “programată”, stimulată, accelerată faimoasa “societate post-industrială,

informațională” care substituie SCOPULUI - o societate umană și umanistă, - MIJLOACELE de ordin monetar, tehnic, științific, organizațional, accentuând, ducând până la maximum relațiile de DEPENDENȚĂ și SUBORDONARE a majorității populației față de o elită de putere universală, disponând de toate INSTRUMENTELE pentru exercitarea eficientă și “liniștită” a acestei dominații. Tocmai INSTRUMENTELE moderne ale “societății informatizate” înlesnesc accesul la puterea totală a elitei minoritare, luptă de aici înație ducându-se între acestea, victimele principale fiind tot marile mase umane și, până la urmă, ÎNTREAGA SPECIE.

RADICALE ar fi numai schimbările care conduc nu la o oarecare ALTĂ societate, ci la una OPUSĂ celei vechi, celei actuale și celei proiectate (inclusiv INFORMAȚIONALE); o societate cu categorii economice și politice RADICAL DIFERITE, cu o funcționalitate, dacă nu ireproșabilă, cel puțin una comparabilă cu aceea a NATURII.

Cei care postulează, promit sau cred în schimbări RADICALE și vor să le producă se luptă cu morile de vînt. Căci asemenea schimbări RADICALE nu pot străpunge ZIDUL Caracteristicilor Fundamentale, Universale și Constante ale naturii umane și ale organizării vieții sociale. Tocmai acestea fac ca, indiferent cât de mult se transformă MIJLOACELE și MIJLOCIRILE, ele

Oamenii, chiar dacă ar dori (iar moralității religioși și laici, utopistii, idealiștii au dorit cu ardoare) ei nu pot părașii caracteristicile fundamentale, universale și invariabile ale naturii umane. Ei sunt pentru totdeauna în captivitatea lor.

Un exemplu edificator (un caz tipic) îl constituie raporturile NESCHIMBATE între oameni și OBIECTE (produse, bunuri).

E o constatare de bun simț comun că obiectele joacă un rol imens în viața oamenilor și în relațiile dintre ei, ca și dintre societăți. Dincolo de funcția lor economică, strict utilitară, ele au o imensă funcție psihologică, simbolică, estetică, culturală. Funcția lor e BIVALENTĂ, generând relații de cooperare, solidaritate sau, dimpotrivă, conflictuale, antagoniste. Întrând în regim de proprietate, obiectele și respectiv relațiile dintre oameni PRIN INTERMEDIUL obiectelor sunt reglementate juridic, moral și psihoso-social.

Obiectele malaxeză, “pilo-tează” raporturile dintre oameni și societăți. S-a spus că oamenii își mai mult la obiecte decât la oameni (și mai cu seamă la “obiectul-obiectelor” - BANII, calea de acces la toate obiectele). S-a ajuns ca obiectele să facă parte din viața oamenilor mai mult decât oamenii își însăși, să valoreze mai mult decât aceștia. Dovezile din viață

MAIOREA IREVELAȚIE A CAIETELOR LUI EMINESCU

Fragmente din volumul CAIETELE EMINESCU,
de Dimitrie Vatamaniuc, în curs de apariție
la Editura Fundației "România de Mâine"

Prefață

Caietele Eminescu, cum sunt numite manuscrisele poetului după donarea lor, de către Titu Maiorescu, Academiei Române, în 1902, sunt invocate frecvent în exgezele consacrate operei eminesciene. Sunt însă foarte puține lucrări întemeiate pe consultarea lor nemijlocită, chiar dacă se dau toate datele bibliografice. Informațiile sunt preluate din ediții și din alte surse secundare și trimiterea la caiete, fără să fie văzute; este un procedeu care nu poate fi lăudat și nu sporește nici prestigiul științific al exgezelor.

Consultarea caietelor se face în ultimele decenii cu restricții severe - și pe bună dreptate -, punându-se la dispoziția cercetătorilor microfilme și fotocopii. Hârtia îmbătrânită, aplicarea de lumini puternice asupra paginilor pentru reproducere în diferite campanii publicitare au condus la o stare înaintată de uzură a lor. Timpul nu este pierdut și mijloacele moderne le pot reproduce în integralitate. Nici un sacrificiu nu este prea mare pentru acest patrimoniu unic al culturii noastre naționale.

Lucrarea de față oferă o privire asupra Caietelor lui Eminescu din perspectiva formării intelectuale și a largirii orizontului său științific, a laboratorului său de creație și a utilizării lor, ca instrument de lucru, cu aplicații largi în publicistică.

Eminescu intra în literatura română și universală și cu poeziile publicate în timpul vieții și cu cele incluse de Titu Maiorescu în edițiile sale. Caietele pun în lumină, mai presus de toate, aspirația spre universalitate și dimensiunile titaniene ale personalității eminesciene.

MANUSCRISELE ȘI BIBLIOTECA LUI EMINESCU INTRĂ ÎN CIRCUITUL PUBLIC

Evenimentul cel mai important în viața culturală din țara noastră la începutul secolului al XX-lea îl reprezintă intrarea manuscriselor lui Eminescu în circuitul public prin donația lui Titu Maiorescu, făcută Academiei Române, în 1902, și însoțită de o scrisoare a sa, care se citește în sedința, prezidată de P.S. Aurelian, din 25 ianuarie 1902.

"De la Michail Eminescu - scrie criticul - posed - dăruite de dânsul în diferite ocazii - multe manuscrise, parte poezii publicate, parte încercări, fragmente și variante de poezii nepublicate, parte studii, traduceri și articole în proză".¹⁾

Manuscrisele se prezintau "în cărți cartonate, în caiete cusute și în foi volante" și cuprindeau și "două caiete de inscripții la Universitatea din Berlin (Anmeldungs-Buch) din anii 1872 și 1873 și patru

documente cu slove cirilice". Maiorescu făcea donația spre "a servi celor ce se vor ocupa în viitor cu cercetări mai amănunte asupra vieții și activității marelui nostru poet".

Maiorescu face Academiei Române a două donație, trei ani mai târziu.²⁾ Este primită în ședință din 28 mai 1904, prezidată de I. Kalinderu, care arată că T. Maiorescu prezintă "în dar 25 volume manuscrise și 72 de volume și broșuri tipărite, rămase din biblioteca părintelui d-sale, Ioan Maiorescu". Scrisoarea criticului către Academia Română este însoțită de Lista manuscriselor, în care sunt înregistrate cele 25 de "volume manuscrise". Această listă, pe care o transcriem mai departe, este un document fundamental pentru cunoașterea interesului lui Eminescu privind vechiul scris românesc.

O donație de cărți, cu specificarea că aparțineau bibliotecii lui Eminescu, face și Matei Eminescu, fratele mai mic al poetului, de astă dată Fundației Universitare din București, în 1895.³⁾ Din cele 37 de titluri în 142 de volume, Fundația Universitară, azi Biblioteca Centrală Universitară, nu reține decât 16 titluri în 52 de volume.

Corespondența lui Eminescu cu diferite persoane și cea din timpul revizoratului școlar, precum și un bogat fond documentar cu scrisul poetului se păstrează la Arhivele Statului din București, Iași, Botoșani și Vaslui⁴⁾ și la Biblioteca Centrală Universitară "Mihai Eminescu

din Iași, care deține și manuscrisul cu traducerea Gramaticii sanscrite și diferite rapoarte din timpul când Eminescu funcționează ca bibliotecar la această instituție.⁵⁾

Un număr restrâns de scrisori se păstrează la Muzeul Literaturii Române din București⁶⁾ iar un caiet cu poezii în transcrierea lui Eminescu, la Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" din Cluj-Napoca.⁷⁾ Caietul a aparținut Mitei Kremnitz, care face și traduceri în germană din literatura română.

Correspondență și unele materiale cu scrisul lui Eminescu este posibil să se mai găsească, încă neidentificate, în fondurile unor instituții, precum și la persoane din țară și străinătate. Aceste scrisori și documente, care se vor descoperi, eventual, pot completa informația, însă nu sunt de natură să modifice vizuirea noastră de ansamblu asupra manuscriselor și documentelor cu scrisul eminescian.

Marele neajuns al donației făcute de Matei Eminescu, din biblioteca fratelui său, Fundației Universitare din București, în 1895, și al celei de-a doua donații făcute de T. Maiorescu Academiei Române, în 1904, îl constituie faptul că manuscrisele și lucrările tipărite au fost integrate în fondul general de publicații de la cele două instituții de cultură. Pentru identificarea lor s-au întreprins investigații care au condus la unele rezultate. Dintr-un studiu, Biblioteca lui

Eminescu, din 1969, luăm cunoștință de lucrările acceptate de conducerea Fundației Universitare, precum și de cele neacceptate...⁸⁾

Biblioteca Centrală Universitară din București reconstituie un fond separat Eminescu, pe baza donației lui Matei Eminescu, din 1895. Aceste lucrări sunt definitiv pierdute prin incendiul acestei instituții în 1989. Ar fi fost de dorit să se facă reproduceri după toate paginile cu scrisul lui Eminescu, însă această inițiativă a noastră nu a fost încununată de succes.

Probleme nerezolvate privesc și cele 72 de volume și broșuri din donația lui T. Maiorescu, din 1904, integrate în fondul general de publicații al Bibliotecii Academiei Române, donație cu neputință de reconstituit în stadiu actual al cercetărilor. S-ar putea ca unele lucrări să fi aparținut în realitate lui Ioan Maiorescu, cum precizează criticul. Dar această precizare privește și cele 25 de "volume manuscrise" care fac parte din biblioteca lui Eminescu...

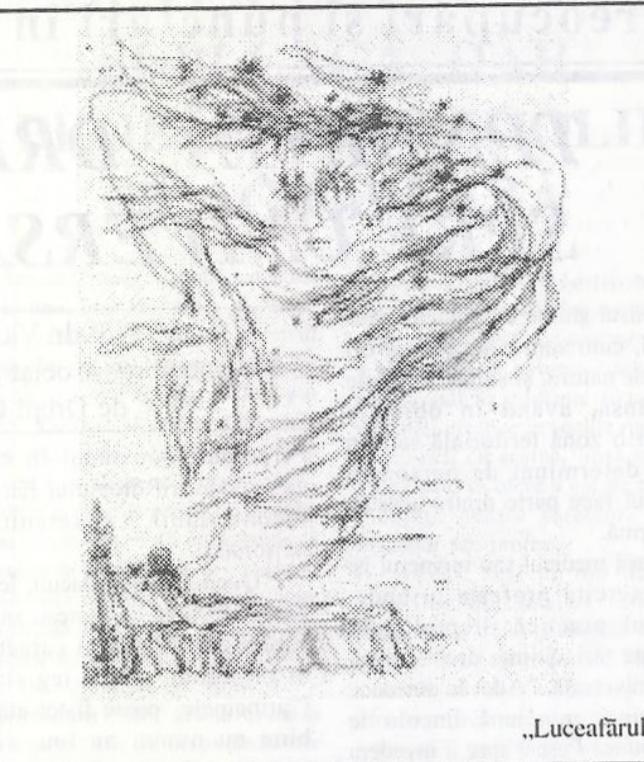
Donația lui Maiorescu se păstrează, în continuare, în fondul general de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române, dar manuscrisele au primit cote sub care pot fi consultate.

Unele manuscrise cuprind, cum se desprinde din Lista ..., lui Maiorescu, mai multe texte, cu un conținut divers. Două din ele reprezintă colecții de poezii populare.

O asemenea colecție se păstrează și în manuscrisul 2260, 315-327 și este numită de cercetători *Caietul anonim*, cu o proveniență încă neidentificată.¹²⁾

Unele manuscrise ale vechiului scris românesc din biblioteca lui Eminescu sunt utilizate de M. Gaster, în cele două lucrări ale sale: *Literatura populară română*, din 1883, și *Chrestomatie română*, din 1891.

Fondul cel mai bogat privind manuscrisele lui Eminescu îl reprezintă donația lui Maiorescu, făcută Academiei Române, în 1902, numită cu un titlu general *Caietele lui Eminescu*, în jurul cărora s-a creat, în cursul anilor, o adevărată mitologie.

„Luceafărul”

CAIETELE LUI EMINESCU ȘI MITOLOGIA CREATĂ ÎN JURUL LOR

Problema principală care se pune în legătură cu manuscrisele lui Eminescu privește situația lor după îmbolnăvirea poetului în iunie 1883. Cele mai vechi informații despre existența unor manuscrise ale lui Eminescu în fondurile bibliotecilor noastre sunt din 1893. Cineva, care semnează Dionis, atrage atenția asupra manuscrisului *Gramaticii sanscrite*, de la Biblioteca Centrală Universitară din Iași¹³⁾, în trei caiete, care pot fi consultate la această instituție.

Revista "Floare albastră" consacră poetului un număr special Mihail Eminescu, în 15 iunie 1899, în care publică și articolul „La cine sunt manuscrisele lui Eminescu”.¹⁴⁾ Se arată aici că o Doamnă L., nu i se spune numele, la care stă Eminescu în găzădă, după ce se îmbolnăvește a doua oară, adună manuscrisele care rămân de la el, versuri și proză, le împachetează într-un geamantan, dar nu știe cui să le predea.

Vin însă "trei domni", care se recomandă "prietenii" ai poetului, preiau manuscrisele, fără să-și spună numele și fără să lase adresa lor.

În această situație, revista cere să fie identificate persoanele respective și să se recupereze manuscrisele, care făceau parte din patrimoniul național. Articolul Mihail Eminescu, din "Epoca", semnat Lys, se încheie cu un apel adresat persoanelor care aveau cunoștință de manuscrisele lui Eminescu și cere să le facă de îndată

Somația din "Floare albastră" și din "Familia" stărnește ecou în presa vremii. Articolul Mihail Eminescu, din "Epoca", semnat Lys, se încheie cu un apel adresat persoanelor care aveau cunoștință de manuscrisele lui Eminescu și cere să le facă de îndată

cunoscute, fie și numai din respect pentru memoria poetului.¹⁶⁾ Un corespondent anonim al ziarului "Epoca" informează redacția, într-un articol, **Manuscrisse inedite ale lui Eminescu**, că acestea se găseau în păstrarea unei persoane "foarte cumsecade" și vor fi scoase "curând la iveală"...¹⁷⁾

Eminescu locuia, în ajunul prăbușirii sale intelectuale, la Ioan Slavici și în casa sa nu puteau intra persoane necunoscute pentru a pune stăpânire pe manuscrise. Conduita soției lui Slavici, Catharina Szöke Magyarosy, de care acesta va divorța, nu era din cele mai civilizate față de poet. Se vede acest lucru și din biletul pe care ea îl trimite lui Maiorescu la 28 iunie/10 iulie 1883, în care îl informează că Eminescu a înnebunit și îi cere să facă ceva să scape de el.¹⁸⁾ Biletul reflectă starea de nemulțumire față de chiriașul incomod, suportat numai pentru faptul că era prietenul soțului său. Când soția sa trimită acest bilet, în care cere evacuarea poetului, Slavici nu se afla în țară, ci era plecat în străinătate să se trateze pentru o boală ce îl chinuia. Nu plecase, însă, înainte de a-l avertiza pe Maiorescu asupra stării critice a poetului.²⁰⁾

Hotărât să se mute de la Ioan Slavici la altă gazdă, Eminescu și-a transportat din vreme "lada" cu manuscrise și "biblioteca" la Constantin Simion, prietenul său. Manifestă o mare îngrijorare, după ce își revine din boală, cu privire la manuscrisele sale. "Ceea ce aș voi să știu de la tine - îi scrie Eminescu lui Alexandru Chibici-Revneanu, din sanatoriu de la Döbling, în ianuarie 1884 - este dacă cărțile și lada mea sunt în oarecare siguranță și dacă pot speră să le revăd. În lădă trebuie să se fi aflând și ceasornicul pe care l-am fost scos de la Simion".²¹⁾

Eminescu revine asupra bibliotecii și manuscriselor sale într-o altă scrisoare către Alexandru Chibici-Revneanu,

în octombrie 1884. "E lesne de înțeles că nu am unde pune lucrurile mele - îi scrie Eminescu din Iași -, încât ar fi foarte bine dacă păstra tu încă câțiva timp așa-numita mea ladă, deși presupun că acest lucru nu e tocmai plăcut."²²⁾ Și mai departe: "Te rog dar să iei tu lada de la Simion, dacă nu mai e cu putință să stea acolo". Constantin Simion îl însoțește pe Maiorescu la "Casa de sănătate" a doctorului Alexandru Şuțu pentru a pregăti primirea poetului aici și tot el se ocupă de internarea sa.²³⁾ Documentele arată că "lada" cu manuscrise și biblioteca trec de la Constantin Simion, prietenul apropiat al lui Eminescu, în custodia lui Maiorescu, îndată după îmbolnăvirea sa.

Maiorescu își lua măsuri pentru a nu putea fi tras la răspundere în fața justiției că își însușise manuscrise și cărți care nu-i aparțineau de drept. El precizează astfel că manuscrisele îi fusese dăruite de Eminescu "în diferite ocazii", iar cărțile prezintă ca făcând parte din biblioteca lui Ioan Maiorescu, tatăl său. Criticul ținea să atragă atenția că între manuscrise se aflau și documente privind studiile universitare urmate de Eminescu în străinătate, răspunzând astfel acuzațiilor privind promovarea în funcții a poetului fără o pregătire corespunzătoare în instituțiile de învățământ.

Maiorescu descria exact manuscrisele lui Eminescu când preciza, în scrisoarea sa către Academia Română, că ele se constituie "în cărți cartonate, în caiete cusute și în foi volante". Prin "cărți cartonate" înțelegea caietele originale, iar prin "caiete cusute", cele confectionate de poet. Academia Română s-a văzut pusă într-o situație aparte când a trecut la organizarea manuscriselor în ceea ce numim astăzi **Caietele Eminescu**, care reprezintă altceva decât ceea ce se înțelege prin acest termen în limbajul cotidian.

CAIETELE - JURNAL DE CREAȚIE

Eminescu intră în literatură română și universală și cu cele 41 de poezii publicate sub supravegherea sa. Se alătură acestora **Doina**, pe care o citește la întrunirea „Junimii” ieșene în iunie 1883, și cele șapte poezii: **S-a dus amorul, Când amintirile, Adio, Ce e amorul, Pe lângă plopii fără soț, Și dacă, Din noaptea, pe care le încredințează lui Iosif Vulcan și care se publică în "Familia", în 1883, iar ultima, în 1884.**

Sunt, între aceste 49 de poezii, capodopere ale lui Eminescu: **Venere și Madonă, Înger și demon, Floare albastră, Călin, Scrisorile (I-IV), Luceafărul**, pentru a nu le aminti decât pe unele. Eminescu le putea tipări în volum în succesiunea publicării lor, între 1866 și 1885, și marca un moment decisiv în evoluția poeziei românești. Boala face ca un asemenea posibil proiect să nu fie adus la înăpere. Astfel, nu știm cum s-ar fi înfățuat ediția poezii lui Eminescu pregătită și tipărită sub supravegherea sa.

Această sarcină și-o asumă Maiorescu, iar ediția sa, întocmită după criterii personale și retipărită succesiv, se impune ca una de referință pentru multe generații...

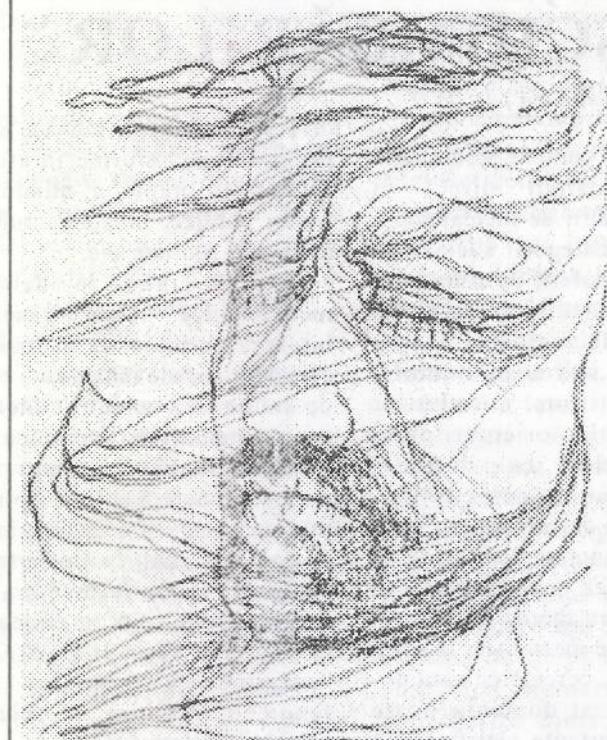
...Cultura română începe să fie dominată de marele spectacol al manuscriselor eminesciene, în realitate, după intrarea lor în circuitul public în 1902. După cele 41 de poezii publicate de Eminescu și alte 29 integrate de Maiorescu în edițiile sale din 1883, 1888, 1890 și 1892, ne aflăm acum în fața a peste 230 de poezii în stadii independente de elaborare.²⁴⁾

Spectacolul poemelor din manuscrise este așa de fascinant, încât postumele, nesupuse procesului sever de elaborare, pot fi prezentate ca mai ilustrative decât antumele, pentru geniul nativ eminescian.²⁵⁾ G. Călinescu se pronunță în acest sens și în legătură cu **Luceafărul**, marea realizare a antumelor: "Nouăzeci și patru de strofe - scrie G. Călinescu - fac desigur o țevărie prea complicată pentru ca seva să comunice peste tot cu aceeași putere. Unitatea se înfăptuiește muzical".²⁶⁾ Altfel spus, prin geniul nativ.

Marea revelație a **Caietelor lui Eminescu** constă și în faptul că vin să arate că poemele sale nu s-au născut din ape și că sunt expresia unui lung proces de elaborare. Un material imens stă la baza poemelor, în versiuni nenumărate aruncate pe hârtie pe întinderea mai multor ani.

Dispersate în caietele originale și în cele miscelanee, organizarea lor în familii de texte este una din operațiile cele mai dificile și de mare răspundere profesională.

Această arheologie în **Caietele lui Eminescu** o întreprinde Perpessicus într-o muncă benedictină de-o viață, cu rezultate încă nedepășite, dar care se încheie cu pierderea vederii sale.

„Trecut-au anii“

Desene de Ligia MACOVEI

MIHAI EMINESCU

TRECUT-AU ANII...

Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri
Și niciodată n-or să fie iară,
Căci nu mă-ncântă azi cum mă mișcară
Povești și doine, ghicatori, eresuri,

Ce frunte-mi de copil o-nseninară,
Abia-nțelese, pline de-nțesuri -
Cu-a tale umbre azi în van mă-mpresuri,
O, ceas al tainei, asfințit de sară.

Să smulg un sunet din trecutul vieții,
Să fac, o, suflet, ca din nou să tremuri
Cu mâna mea în van pe liră lunec;

Pierdut e totu-n zarea tinereții
Și mută-i gura dulce-a altor vremuri,
Iar timpul crește-n urma mea... mă-ntunec!

1883, dec.

„Crâiasa codrului“

OPINIA PUBLICĂ ȘI DINAMICA SCHIMBĂRILOR

(Continuare din pag. 1)

În acest context, sociologia poate contribui direct la evaluarea stării de mentalitate a diverselor categorii sociale, în sensul de a oferi, în urma unor cercetări adecvate, date sau judecăți de valoare asupra stărilor de spirit, ansamblului predispozițiilor, atitudinilor socio-morale, orientărilor și sentimentelor ce definesc membrii unor colectivități, extrăgând de aici concluzii asupra curentelor dominante ce caracterizează opinia publică. În sensul în care aborda Jean Piaget conceptul de mentalitate la scară unui popor, cercetarea sociologică în acest domeniu poate aduce importante clarificări în privința receptării, înțelegerii sau neînțelegerii, de către diverse categorii sociale, a

diverselor strategii politice sau programe de reforme în sferea economiei, dreptului, administrației publice, învățământului, asistenței sanitare etc.

Fără a intra în detalii metodologice - tehnica panelului, spre exemplu, ca metodă a cercetării sociale dinamice - este de subliniat avantajul cunoașterii sistematice, periodice și evaluării realiste a comportamentelor, aşteptărilor, aspirațiilor personale și colective, într-un moment istoric important pentru țară, pentru evoluția ei demografică. Se realizează astfel, cum scria H.H. Stahl, "surprinderea timpului ca fenomen esențial al vieții sociale", determinându-se mai precis în ce măsură opinia publică împărtășește și trăiește real "sentimentul istoriei", și

însușește sau nu propunerile sau strategiile schimbării.

În această privință, un rol important revine - ca factor de influențare și obiect de cercetare sociologică - mass-mediei. Cum semnalăază același Raport al Clubului de la Roma, "impactul mass-mediei asupra opiniei publice și a indivizilor nu mai trebuie demonstrat; din ce în ce mai multă lume este intens marcată de programele de radio și televiziune la care are acces, și apare normal să discutăm despre puterea mediilor în societățile contemporane. Așa cum este, mass-media a ajuns unul dintre principalii agenți în formarea opiniei publice și a gândirii indivizilor" (p.176).

Dar, despre puterea mass-media și rolul său în formarea opiniei publice, în informarea sau "manevrarea" ei, în articolul următor.

1) Alexander King, Bertrand Schneider, *Prima revoluție globală*, Editura tehnică, București, 1993, p.XV. În continuare, trimiterile vor fi menționate în text.

LIMBĂ - ARTĂ - ȘTIINȚĂ

(Continuare din pag. 1)

ramură aparte a cercetării, aşa-numita *semiotică* sau *semioologie*. Le-am amintit aici și cu intenția de a marca deosebirea esențială dintre ele și știință care se ocupă exclusiv de semnele verbale, căreia i se dă numele de *semantică*. Raportul dintre semantică și semiotică (semioologie) este acela dintre parte și întreg, ceea ce nu exclude posibilitatea ca semnele verbale să stea la baza unor formule semiotice. Astfel, de exemplu, o placă rotundă roșie care are în centru său o bandă albă orizontală, placă așezată la intrarea unei străzi indică pentru conducătorii auto faptul că circulația pe dreapta în lungul acelei străzi este interzisă. Placa amintită este transpunerea figurativă convențională a unei indicații concepute inițial prin semne vorbite.

Uneori, apare și situația inversă, de exemplu în colindul popular al morii de apă care se plimbă prin sat: *Iar morarul, meșter bun/ Zări moara prin cătun/ Și-și luă cojoc mitos/ Și mi-l îmbrăcă pe dos./ Moara sta și se uita/ Și din cap cam clătină/ Și din coadă tot mai da./ Iară el tot o striga:/ -Tupilis/ morișca mea, Nu ți-i drumul pe-acolea.*

Cum din primele versuri ale poemului poetul spusesc că *fereastră sufletului* său era bine închisă cu un zavor, dar a fost străbătută de melodia ființei feminine, e limpede că acest desen suprarealist explică rațiunea întoarcerii sale la viață. E vorba, în fond, de proiectarea grafică a unor valori semantice ale cuvintelor din poem. Tot el, în *Pe ploaie*, un poem al întrebării despre viață și moarte, pune după ultimul vers un desen în care este schițată sumar o bufniță.

De fapt, dacă în artele plastice, creatorii diverselor tablouri sau sculpturi simt adesea nevoie de a le da nume, aceasta înseamnă că ele rezultă și din combinarea semnificațiilor diverselor cuvinte, adică, în fond, dintr-o semantică transpusă cu bună știință într-o semiotică. O asemenea asociere pare a fi stat și la baza Coloanei infinitului a lui Brâncuși, căci e limpede că ea semnifică tendință către mai sus, tendință nestăvilită de nici o îngustare sugerată în însăși structura coloanei.

Semiotica stă fără îndoială și la baza artei muzicale, sugerată în ultimă instanță tot de o semantică, chiar dacă arta muzicală și-a creat un limbaj aparte foarte specializat.

GUVERNANȚII VIN ȘI PLEACĂ, DAR PROBLEMELE ȘCOLII SE AGRAVEAZĂ

Actualul trimestru școlar a debutat sub semnul unei conferințe de presă în cuprinsul căreia ministrul învățământului a mai atenuat ceva din nesiguranță sub care au reînceput școlile. Domnia sa a ținut să explice de ce unele școli s-au redeschis pe 6 ianuarie a.c., altele pe 8 ianuarie a.c., iar altele și-au mai prelungit vacanța; cauza acestei diversități de atitudine se regăsește în hotărârea noii conduceri ministeriale ca actul deciziei ca atare să aparțină instituțiilor școlare, fără ingerințe de la "centru". "Pentru că noi - a precizat dl ministrul - intenționăm să transformăm ministerul, că și inspectoratele școlare, din gestionări în strategii ai reformei învățământului". Si spre a ne convinge de consecințele pozitive ale bunelor sale intenții, ministrul a oferit câteva cifre relevante: din totalul celor 27.490 unități de învățământ preuniversitar, aproximativ 85 % și-au reluat activitatea pe 6 ianuarie, circa 15% au reînceput cursurile pe 8 ianuarie și numai câteva zeci de unități școlare și-au prelungit vacanța, forțate de imprejurări (lipsa combustibilului pentru încălzire, disfuncții în transportul copiilor navetiști, fonduri insuficiente pentru efectuarea reparărilor și.a.).

Dar chiar și din această succintă enumerare a necazurilor se poate observa cum cele mai grele condiții apasă îndeosebi asupra școlilor rurale. Aici se resimt cu precădere și lipsa combustibilului pentru încălzire, și insuficiența fondurilor pentru reparări, și disfuncțiile în transportul copiilor navetiști. Cu privire la această ultimă deficiență să ne amintim că, în urmă cu numai un an, s-a făcut mare cauză de formula navetăi scolare. S-a spus atunci că prin transportul zilnic al copiilor spre unele localități învecinate, unde școlile intrunesc toate atribuțile specifice, se asigură egalitatea de șansă pentru toți copiii țării etc, etc. Iată însă că iarna reduce la zero această inițiativă mult trâmbițată. De unde rezultă, o dată și încă o dată, că soluționarea marilor probleme școlare nu este posibilă pe căi ocolite și cu măsuri conjuncturale; ci este nevoie de atitudini hotărăte, cu o amplitudine națională și care, tocmai de aceea, să nu se contrarieze de la o conducere ministerială la alta.

După euforia inconștientă din anii 1990-1993, când se aprecia că reducerea drastică a indicelui demografic în mediul rural ar avea - chipurile - și un reflex pozitiv, constând în apariția unui surplus de spații școlare, se "descooperă" acum cu stupeare că asemenea disponibilități constau, cel mai adesea, în localuri improvizate sau improprii. Era, oare, nevoie de pierdere atâtă ană pentru o astfel de "descooperire"? Nu credem. Starea precară a școlii rurale, în primul rând sub aspectul construcției ca atare, stătea la îndemâna oricărei constatări practice de teren. Pe baza căreia s-ar fi putut trece, încă de pe atunci, la o susținută investiție în construcții școlare. Cu atât mai mult cu cât, în multe sate și comune ale României, localul de școală aparține glorioaselor inițiativ ale lui Spiru Haret. Are, aşadar, o vîrstă avansată și, în plus, deși arhitectura ca atare încă impresionează plăcut ochiul,

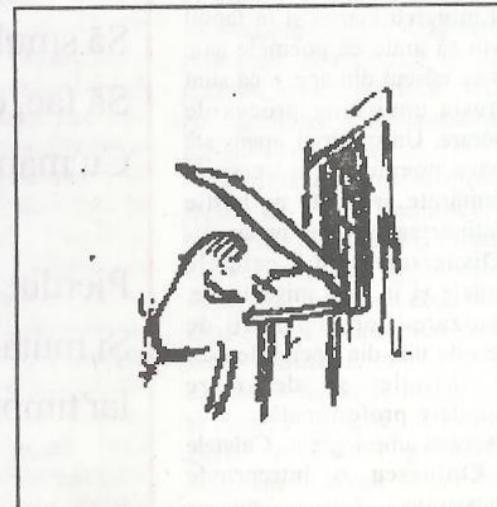
funcționalitatea clădirii nu mai corespunde exigențelor actuale. De unde și lipsa spațiilor adeguate pentru laboratoare și cabinete metodice, pentru săli de educație fizică și de activități practice în școlile rurale. De unde, mai cu seamă, lipsa spațiilor anexe care să ofere o cădă de modestă locuință pentru director, pentru învățător sau profesor.

Astăzi, zeci de mii de cadre didactice din mediul rural sunt necalificate. Când se discută acest aspect se face mare cauză din faptul că tinerile cadre didactice, proaspeti absolvenți de universitate, refuză să primească posturi la sate. Dar acest refuz al tinerilor absolvenți de a predă în mediul rural vine, în mare măsură, din faptul că, aici, posibilitățile de locuit sunt extrem de reduse. S-a promis mult, imediat după 1989, și nu s-a făcut aproape nimic în privința construirii și amenajării unor spații de cazare pentru personalul didactic de la sate. Și, colac peste pupăză, în județe precum Covasna, Harghita, Mureș, profesorii români sunt întâmpinați cu o ostilitate inimaginabilă, motiv pentru care, în școlile de aici, Limba și literatura română, Istoria României, Geografia României sunt predate, în ceea mai mare parte, de cadre didactice aparținând minoritatii maghiare. Închipuiască și oricine cum sunt predate aceste discipline.

Este limpede, deci: starea precară a școlii rurale generează consecințe grave și pe termen lung care erodează edificiul statal și național. Deja abandonul școlar cu corolarul lui, *analafabetismul*, a atins cote de neimaginat cu numai un deceniu în urmă. Iar toți acești tineri sub 15 ani, care rămân în afara sistemului de învățământ, sunt tot mai mulți antrenați în *muncă la negru*. Și tocmai din acest regim izvorăște amplarea *delinevenței* juvenile. Un flagel pe terenul căruia satul concurează orașul. Ceea ce întârșește concluzia că, înainte de a fi divizată politic, economic, social, România suferă imens de pe urma unei rupturi educaționale între mediul rural și cel urban. Este o realitate rău prevestitoare. Și cu toate acestea, de cum ajunge la putere, fiecare echipă acuză vehement o asemenea realitate, după care, treptat se face că n-o mai vede ori, și mai rău, o adoptă drept criteriu salvator pentru mizeria "realizărilor" dobândite "între timp". În recentul volum *Patru ani de guvernare* (Anexa 2, pag.143) se face cauză de faptul că, dacă între anii 1990-1992 s-a construit o singură grădină în toată țara românească, între anii 1993-1996 au fost date în folosință 8(opt) asemenea instituții, uitându-se că nu cu mult timp în urmă, anual erau construite și date în folosință zeci și zeci de instituții preșcolare.

De aici, de la reconsiderarea acestei atitudini meschin partizane din partea guvernărilor trebuie să pornească orice strategie de modernizare a învățământului românesc. Cine dintre cei ajunși la guvernare crede că ceea ce a fost bun sau rău înainte de venirea lui nu-l privește, că lumea începe abia cu el, nu face decât să dea lectii, într-o arenă de cire, despre cum să-ți furi singur căciula. Finis coronat opus!

Mihai IORDĂNESCU

Desene de Tudor Arghezi

(Din volumul 1 *Scriseri*)

SIMBOLUL 24 IANUARIE

*Mihail Kogălniceanu
DISCURS ROSTIT LA IAȘI, ÎN ZIUA
DE 5 IANUARIE 1859, LA ALEGAREA
DOMNITORULUI ALEXANDRU IOAN CUZA*

Măria ta,

După una sătăcă de cincizeci și patru ani de dureri, de umiliri și de degradări națională, Moldova a reîntrat în vechiul său drept consfințit prin capitulațiile sale, dreptul de a-și alege președintele său, pre domnul.

Prin înălțarea ta președintele lui Ștefan cel Mare s-a reinășțat însăși naționalitatea română. Alegându-te de capul său, neamul nostru a vrut să împlinească o veche datorie către familia ta, a vrut să-i răsplătească sângele strămoșilor tăi căzuți pentru libertățile publice. Alegându-te președinte domn în țara noastră, noi am vrut să arătăm lumii aceea ce toată țara dorește; la legi nouă, om nou.

O, doamne! Mare și frumoasă îți este misia; Constituția din 7 (19) august ne însenmează o epocă nouă și măria-ta ești chemat să o deschizi! Fii dar omul epocii; fă ca legea să înlătăruască arbitrajul; fă ca legea să fie tare, iară tu, măria-ta, ca domn fii bun, fii bland, fii bun mai ales pentru acei pentru care mai toți domnii trecuți au fost nepăsători sau răi.

Nu uita că dacă cincizeci de deputați te-am ales domn, însă ai să domnești peste două milioane de oameni.

Fă dar ca domnia ta să fie cu totul de pace și de dreptate, împăca patimile și urile dintre noi și reintrodu în mijlocul nostru strămoșescă frăție.

Fii simplu, măria-ta, fii bun, fii domn cetățean; urechea ta să fie pururea deschisă la adevăr și închisă la minciună și lingăuire.

Portă un frumos și scump nume, numele lui Alexandru cel Bun. Să trăiești dar mulți ani ca și dânsul; să domnești ca și dânsul, și fă, o, doamne, ca prin dreptatea Europei, prin dezvoltarea instituțiilor noastre, prin simțimintele tale patriotice să mai putem ajunge la acele timpuri glorioase ale nației noastre când Alexandru cel Bun zicea ambasadorilor împăratului din Bizanția că «România nu are alt ocrotitor decât pre Dumnezeu și sabia sa». Să trăiești măria-ta!

TEMELIE PENTRU DACO-ROMÂNIA

Dr. Augustin DEAC

Bălcescu - trăiră, munciră, suferiră și muriră voievodii... Mircea și Ștefan se luptară toată viață; Mihai fu ucis la Turda; Șerban Cantacuzino lăua otravă; Horia suferă moarte cumplită".

Această aspirație nobilă de unitate statală a tuturor românilor a dobândit o expresie relevantă în timpul revoluției române unitare din toate provinciile istorice de la 1848, iar în anii războiului Crimeii, 1853-1856, și după, români și-au intensificat eforturile în vederea înfăptuirii acestui deziderat fundamental. În ciuda intereselor egoiste ale unor boieri conservatori, precum și a unei opozitii din partea unor puteri europene, care niciodată nu ne-au dorit pe noi, români, uniți și stăpâni la noi acasă, s-a ridicat torrentul de nestăvilit al poporului român - intelectuali, tărani, meseriași, orașeni, boieri progresiști, declarându-se din tot sufletul și aclamând hotărârile pentru unirea celor două state românești - Moldova și Tara Românească - într-unul mai mare și mai puternic. "Noi cerem unirea Principatelor - sublinia Gh. Hurmuzachi din Bucovina - pentru că ea este un mijloc de întărire națională, politică, morală și materială. Unirea Principatelor este dorința tuturor claselor. Cine dintre noi nu-a avut prilejul de a vedea bucuria și mulțumirea obștească de căte ori se cântă Hora Unirii?" Intelectualii orașului Galați și Iași - după unele documente - acționau sub impulsul tulburătoarei întrebări: "De ce să nu reconstituim vechea Dacie sub numele de România? Oare Ardealul, Banatul, Bucovina, Basarabia nu au format odată vechea patrie a părinților noștri?"

În poftida acestei situații deosebit de nedrepte, români de pretutindeni, nu numai că au rezistat de-a lungul veacurilor, dar au și acționat pentru înfăptuirea unității lor într-un singur stat, în granițele etnice firești. "Pentru unitate națională - aprecia Nicolae

Acet demers amplu intern a fost susținut de o campanie de anvergură europeană, inițiată de patrioții români, care, în numeroase memorii adresate cabinetelor marilor puteri europene, subliniau inconsistentă că dorințele românilor vor putea fi rezolvate pe deplin, numai constituindu-se un stat mare, întrregime independent, prin unirea la început a celor două Principate naționale românești - Moldova și Tara Românească.

Cu tot sprijinul acordat de unele mari puteri ca: Franța, Regatul Sardiniei și, în parte, Anglia și Rusia, Austria și Imperiul otoman împotrivindu-se fățu, problema unificării celor două Principate a fost pe ordinea de zi a congreselor și conferințelor celor șapte mari puteri europene. Nereușind să realizeze o înțelegere comună asupra soartei celor două Principate românești în vizionarea dorită de români, ele, ca puteri "garante", au hotărât la Congresul de la Paris din 1856 să amâne adoptarea unei decizii până după consultarea chiar a poporului român, pentru ca acesta să-și preciseze, chipurile, dorințele.

În campania de alegere a Adunărilor Ad-hoc din anul 1857 s-a manifestat adeziunea entuziasmată a moldovenilor și muntenilor pentru unirea celor două Principate, reprezentând și verificare practică a trăinieciei sentimentului național ce domnea pretutindeni. "Noi suntem hotărâți din toată inima pentru unirea Principatelor... Dorim din toată inima să întărim această Unire" - declarau locuitorii județului Bacău. De veacuri întregi, afirmau locuitorii județului Neamț, "românii visău și doresc această unire și dorință de a-lătura într-un singur trup și familie". Motivația deputatului englez era că

"aproape în totalitate populația Principatelor voiește cu ardoare unirea".

Cu toate acestea, Conferința celor șapte puteri europene, care și-a desfășurat lucrările la Paris, între 22 mai și 19 august 1858, în documentul adoptat numit Convenție, cu caracter constitucional pentru cele două Principate, prevedea unirea Moldovei și a Țării Românești sub numele "Principatele unite ale Moldovei și Valahiei", stipulând însă ca puterea publică administrativă să fie încredințată în fiecare principat unui domn și unci Adunări elective, iar pentru problemele de interes comun să fie înființată o comisie centrală cu misiunea de a elabora legile pentru ambele Principate.

Patrioții români, clarvăzători și abili diplomați, văzând că unificarea celor două Principate propusă de puterile garante nu este deplină, au acționat cu maximă eficiență în vederea înfăptuirii efective a unirii celor două state românești. Români, prin reprezentanții lor în Adunări elective întinute la Iași, la 5 ianuarie și la București, la 24 ianuarie 1859 hotărăsc - prin votul unanim - alegarea domnitorului Alexandru Ioan Cuza, ca unic domnitor în ambele state, înfăptuindu-se prin aceasta efectiv și deplin Unirea Moldovei și a Țării Românești într-un singur stat, cu numele de România.

Efortul de voință unanim, manifestat prin patriotism și înțelepciune politică, al celor două Adunări elective a fost remarcat în Adresa înaintată de către deputații munteni lui Alexandru Ioan Cuza, prin care i se aducea la cunoștință rezultatul scrutinului din 24 ianuarie 1859 și în care se sublinia că - prin votul lor - deputații săi ridica la înălțimea misiunii istorice ce le fusese încredințată și "au sacrificat pe altarul patriei orice considerație de partidă", reînviind astfel "acele frumoase suveniri ale străbunilor noștri care, cu toate dezbinările lor, știau însă să-și dea mâna cu inima curată, în timpuri critice, și să facă, deși puțini în număr, dar uniți, acele izbânci eroice ce au susținut existența României".

**COMUNICĂRI PREZENTATE LA
SESIUNEA ȘTIINȚIFICĂ
ORGANIZATĂ DE ACADEMIA „DIMITRIE GUSTI“
ȘI UNIVERSITATEA „SPIRU HARET“**

**FICTIUNEA SUB SEMNUL LUI CIRCE:
CERVANTES
ȘI AUTOAMĂGIREA**

Conf.dr. Ileana SCIPIONE

Literatura spaniolă ne-a dăruit multe, dar mai presus de toate stă îngelabilul roman Don Quijote al lui Cervantes. Să remarcăm că de la nemuritoarea poveste a prieteniei dintre Don Quijote și Sancho Panza, în timp ce scriitura să sub semnul eternei pendulari între Proteu și Narcis, fictiunea rămâne sub semnul lui Circe. De pe aceste poziții, încă redutabile, vă cer permisiunea de a aborda în față dumneavoastră un punct de vedere personal asupra unei teme, nu pentru prima oară dezbatută de critică - Cervantes și auto-amăgirea.

Eșecul național și eșecul personal în Barocul spaniol, cu fireasca dezamăgire pe care o presupune, determină în plan social și personal o pregnantă fugă de realitate, în căutarea unui încurajator refugiu în mistică și imaginația intelectuală. S-ar putea glosa mult referitor la Cervantes în ceea ce privește eșecul personal, tradus pe plan spiritual în dezamăgirea întregii sale vieți, deziluzie care, în opera sa, cristalizează într-o multiplă și complexă devalorizare a realității. La 30 de ani - deziluzia vieții militare; la 40 - lehamitea vieții literare; la 50 - dezamăgirea întregii realități: acesta ar fi, în doar câteva cuvinte, nu prea severe, bilanțul întregii sale existențe. Fapt care l-a determinat pe Werner Krauss să afirme că resemnarea pe care oricine o poate citi în privirile Cavalerului cu Surtuc Verde nu este decât - citez - "produsul experiențelor existențiale ale lui Cervantes" - așa cum arată Marcel Bataillon - "în fața problemelor în mod iremediabil prost puse ale lumii hispanice" (B.R.Ph. - apud Marcel Bataillon, *Don Diego de Miranda*, pag.25). Merită să subliniem încă o dată faptul că nereușitele personale ale lui Cervantes se verifică, în cele mai multe situații, în paralel cu eșecurile naționale. Nu întâmplător, observă Ovidiu Drimbă (*Don Quijote, sensul eroului și semnificația operei*, pag.5), că "viitorul se presimțea în romanul Cavalerului Tristei Figuri".

Această devalorizare a realității am numit-o într-o lucrare anterioară "desubstanțializare", cu un termen ce ni s-a părut atunci a fi mai expresiv și mai pregnant decât cel la care avea să apeleze Ana Maria Barrenechea pentru a face referiri la un fenomen asemănător, dar nu similar, observat de ea în scrisoare lui Jorge Luis Borges: „irrealización“, adică "reducere a ponderei realului". În definitiv, desubstanțializarea realității este, în opera lui Cervantes, un reflex al neliniștii permanente pe care o trezește interferența dintre reflexul incertitudinilor pe care însăși epoca le zămissește în psihologia și concepția despre viață a lui Cervantes însuși, pe de o parte, și experiența sa de viață, pe de altă parte. De aceea, considerăm că drama omului ce rezinte în carne și sufletul său desubstanțializarea realității este, în întreaga operă a lui Cervantes, un reflex al dramei existențiale a autorului. Însăși drama lui Cervantes, la fel ca drama celor mai reușite personaje ale sale, se naște din contradicția ce se verifică între ceea ce crede Cervantes și ceea ce își

realitate apare în fața privirilor sale (cale, de altfel, tipic picărescă pentru a pătrunde mai adânc în realitate și astfel a dobândi înțelepciune): deoarece acest lucru presupune obligația de a decela diferența dintre aparență și esență. În definitiv, întrebarea care se profilează este aceasta: cum să combati înselăciunea și profunda ocultare a adevărului, a esențelor, sub aparență? Când, în fața realității înselătoare, optimismul dispără, făcând loc găunoasei îndoiei, lui Cervantes și personajelor sale nu le rămâne decât - cum ar spune Ortega y Gasset (*Ideas y creencias*, 1942, pag. 5) - "estar en lo inestable como tal" (sau, mai pe românește, "să se mențină în domeniul instabilității ca atare"). Astfel se verifică cu claritate faptul că adevărata dramă a ființei umane este propria sa singurătate. Ce exemplu mai elovent, dar, și mai trist, am putea da decât prietenia în care nu e loc și pentru înțelegere dintre Sancho Panza și Don Quijote! Iar singurătatea și neînțelegerea nu dispar decât odată cu trecerea lui Don Quijote dincolo, în neantul de după această viață...

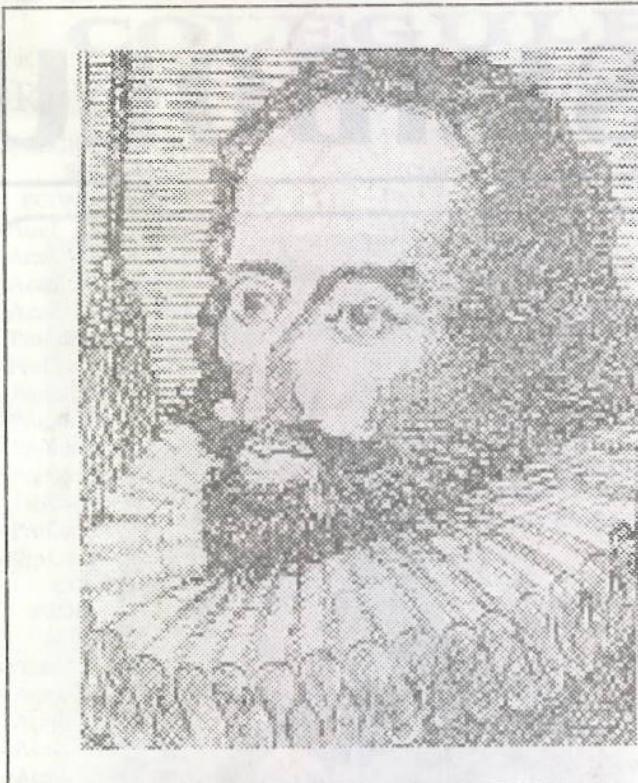
Problema filosofică a desubstanțializării realității și drama umană ce îi corespunde, pe larg analizată într-un studiu anterior, au în întreaga operă a lui Cervantes o evoluție în spirală ascendentă, cu etape caracteristice, care constituie momente esențiale pentru înfruntarea dintre optimismul renascentist și neliniștile Barocului incipient. Patru considerăm a fi aceste etape: **demitizarea realității**, ce se prezintă încă din "Galatea"; **jocul aparențelor** în realitatea oscilantă și plurivalentă, în încercarea lor de a invada pe neobservate și pe nesimțite lumea concretă, așa cum se întâmplă în opera sa teatrală; în acest crescendu urmăzușă **domnia aparențelor**, când însăși realitatea și-a pierdut esența, așa cum se întâmplă în nuvele și în prima parte a lui **Don Quijote**, unde descoperim jocul dublu dintre realitate și aparență, pe de o parte, și între însesi aparențele ce dau năvală în realitate, pe de altă parte; în sfârșit, realitatea pierdută (din cea de-a doua parte a lui **Don Quijote** și din *Persiles și Segismunda*), când aparențele care suprapuse dău de înțeles că viață, dacă nu e "vis", e teatru și joc baroc, punct de plecare, de altfel, pentru o nouă estetică, dintre cele mai moderne.

Fenomenul realității plurivalente este primul moment/etapă în desubstanțializarea realității. Născut dintr-un natural scepticism ce face din omul baroc o ființă prin esență circumspectă, acest fenomen reprezintă în istoria dezamăgirii, ce precede Barocul, clipa în care omul renascentist, până atunci foarte

increzător în capacitatea sa de a cunoaște lumea fizică ce îi înconjoară, devine conștient de limitele intuiției sale. Este incontestabil un progres acest semn că omul se află în criză, trecând într-un moment de revalorificare a noțiunilor și a conceptelor ce păreau definitive: este un prim moment în criza cunoașterii moderne. Drama de conștiință a omului baroc este, în ultimă instanță, apogeul empirismului, când faptele realului se acumulează și aglomerează fără a mai putea fi ordonate. Dar această dramă a omului rămas perplex în fața aparențelor este, în egală măsură, și o criză a acțiunii și a gândirii umane, și are profunde implicații în spiritul și sufletul omului baroc.

Drama personajelor lui Cervantes se naște tocmai din confuzia și îndoială în care îi cufundă realitatea, din permanenta lor șovăială între realitate și aparență, și se materializează în neliniștea și obstinata căutare a ultimei realități, o căutare desperată, de-a lungul căreia ființa umană intră în conflict cu realitatea și cu semenii săi, căci fiecare se consideră a fi unicul posesor de drept al unicului adevăr posibil. Realul ajunge astfel să mustească de maximă subiectivitate cognitivă și afectivă; ea se creează și se re-creează cu concursul afectiv al omului, fapt în care își găsește originea fuga acestuia în lumea imaginariului. Iar atunci când imaginea devine mai liniștită decât realitatea, când aceasta din urmă nu-l mai mulțumește cu nici un chip, omul se închide orgolios în turnul propriei sale fantezii creațoare. Până la conceperea lumii ca teatru, ca vis, ca iluzie, ca umbră, nu a mai rămas decât un pas. Dincolo de acesta sunt numai caricatura și grotescul.

Un aspect fundamental al realității plurivalente este mecanismul auto-amăgirii, prin care personajele depășesc dogma conflictului dintre aparență și realitate, plasând însuși acest conflict - după cum spunea Paul Hazard - "au cœur de notre vie". Interesul lui Cervantes pentru fenomenul auto-amăgirii nu este întâmplător, dar este permanent și

imbogățește cu valențe noi vechiul și uzatul "motiv ai oglinzi". Mecanismul acestui fenomen, schițat cu maximă claritate în *Don Quijote*, supune realitatea unei serii de procese care generează, în ultimă instanță, spațiu imaginării a cărui creație o atribuim lui Don Quijote. Dacă spațiu verosimil al romanului, creat de Cervantes și acceptat ca atare de toate personajele, este real și obiectiv, lentila quiotescă, parte componentă intrinsecă a mecanismului auto-amăgirii, îl pune sub semnul îndeielui și al iluziei. Înarmat cu această lentilă, Cavalerul Tristei Figuri nu manifestă îndoiei și nici nu resimte realitatea ca oscilantă sau pluriaspectuală, cel puțin la începutul romanului. Defectul de percepție al lui Don Quijote constă tocmai în refuzul de a accepta existența a două spații paralele, unul verosimil și altul înțigător, și în încercarea de a le unifica sub semnul acleiași esențe. Acest defect de percepție, formă incipientă a unei atitudini baroce față de realitatea deconcertantă, este, ca premisă a personajului, un element baroc. Iar esența defectului de percepție la Don Quijote constă tocmai în suprapunerea și confundarea verosimilului cu realul. Nebunia lui Don Quijote nu este ceea ce Unamuno a numit "una lesiune", nici elogiu titanismului renascentist, în maniera lui Erasmus, ci o lentilă barocă, un element de tehnică narrativă, care îi permite lui Cervantes să semnaleze și să relieveze faptul că drama cunoașterii umane rezidă în realitatea oscilantă. Ea nu caricaturizează, așa cum fac alte lentile baroce (a se vedea "El licenciado Vidriera" sau "El Coloquio de los Perros"), ci înfrumusețează realitatea la modul paseist al basmului sau al utopiei "Vărstei de Aur". Dacă, așa cum spuneam, din exterior, din punctul de vedere al celorlați, esența lentilei quiotescă este suprapunerea și confundarea spațiului real cu cel imaginar, spații ce nu se regăsesc diferențiate decât în mintea lui Don Quijote, văzută din interior, adică din

punctul de vedere (unitar) al lui Don Quijote, esența lentilei quiotescă nu se pare a fi un mecanism cibernetic de re-elaborare a realității pe baza unui algoritm livresc, ce corespunde structurii unei societăți anterioară temporal timpului verosimil al romanului. Formula algoritmului se bazează pe coeziunea conceptelor, rod al forței centripete care este credința. Iar condiția sine qua non a credinței quiotescă rezidă în dorința de a nu verifica valabilitatea auto-amăgirii, dublată de voința de a crede quia absurdum. Astfel, Don Quijote reconstruiește aproape kantian realitatea, pe baza unor concepte pre-elaborate, luate - după cum știm, de-a gata - din cărțile cu cavaleri rătațiori; pe baza acestor concepte, el încearcă să re-gândească și să reordoneze lumea în mod coerent.

Algoritmul quiotesc este, deci, o sumă de concepte asemănătoare celor kantiene: ele creează o lume în care, după spusele lui Unamuno (*Vida de Don Quijote y Sancho*, pag.92), "totul este adevăr în măsură în care alimentează idealuri generoase și opere fecunde... Orice credință care duce la fapte de viață este credință cu adevăr... Viața este criteriu adevărului și nu concordanță logică, care este criteriu rațiunii... Adevărul este ceea ce, determinându-ne să acționăm într-un fel sau altul, ar putea face să coincidă rezultatul nostru cu scopul ce ni l-am propus".

Rodul acțiunii lentilei quiotescă este ceea ce critica cervantină a numit auto-engano (auto-amăgirea), un fenomen complex ce poate îmbrăca trei aspecte: **modelarea neantului, sculptarea lucrurilor și redimensionarea ființelor umane**, aspecte care se îmbină și combină în nesfârșite chipuri, dar ale căror prototipuri sunt trei binecunoscute aventuri: a turmelor de oi, a morilor de vânt și a neuitatei Dulcinea del Toboso. Dar acestea au o altă poveste.

**REVISTA
OPINIA
națională**

Tiparul executat de

TIPOGRAFIA

FUNDATIEI "ROMÂNIA DE MÂINE"

TEHNOREDACTARE COMPUTERIZATĂ:

Carmen ZAHARIA

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA: București, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sector 4, Telefon: 330.68.45

Costul unui abonament trimestrial este de 3600 lei. Plata abonamentele se face prin mandat poștal sau dispoziție de plată pe adresa: Fundația "România de Mâine", Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sector 4, București, Cont 451.00.972-B.C.R.-S.M.B. Abonamentele se pot face și prin oficile poștale din întreaga țară.

Revista "OPINIA NAȚIONALĂ" se află înscrisă în Catalogul de presă "RODIPET" la poziția 2111.

Cititorii din străinătate se pot abona prin "RODIPET" S.A. P.O. BOX 33-57, Fax 0040-1-3129432 sau 3129433, telex 11995 - Piața Presei Libere nr.1, Sect. I, București - România.